

Αμήχανον κάλλος: Επιθυμητότητα χωρίς επιθυμία

Ορθοδοξία / Θεολογία

Ιωάννης Ε. Θεοδωρόπουλος, τέως Καθηγητής Φιλοσοφίας των Επιστημών της Εκπαίδευσης

5.4.4. π.Λουδοβίκος: *Επιθυμητότητα χωρίς επιθυμία και άκτιστο-μακάριο-αθάνατο αμήχανον κάλλος. Ενδιάσφιγξις των όντων και θεία συνέντευξις*

Το άκτιστο κάλλος που εκπέμπει το πρόσωπο ενός ησυχαστή, όπως αυτό του γέροντα Ιωσήφ, είναι απόσταγμα μιας, για να χρησιμοποιήσουμε δάνεια ορολογία από τον π.Λουδοβίκο, *επιθυμητότητας χωρίς επιθυμία* (π.Λουδοβίκος 2003,31κ.εξ). Πως μπορεί να αγαπά ο ησυχαστής νηφάλια έχοντας επιθυμητότητα χωρίς να έχει επιθυμίες; Αυτή η «αινιγματική» αγάπη, όταν βρεθεί στην καρδιά ενός γέροντα-ησυχαστή, μοιάζει με εκείνη του γητευτή Σωκράτη, που κρατάει την επιθυμία σε αινιγματική απομόνωση. Όμως, για τον ησυχαστή το *όντως εφετόν*, σύμφωνα με την γνωστή ευχή Αωνύνου, είναι ο Κύριος, τον οποίο ο Συμεών ο Μεταφραστής παρακαλεί «..κάλλυνέ... με». Εξάλλου, η Παναγία είναι κατά τον Νικόλαο Καβάσιλα εκείνη, στην οποία ένας ειδικός έρωσ: «*θείος έρωσ το της ψυχής επιθυμητικόν άπαν εις εαυτόν αναλώσας*» («Θείος έρωτας, που απορρόφησε και αφομίωσε κάθε άλλη επιθυμία της ψυχής»). Είναι και αυτός ο έρωσ μια άλλου είδους επιθυμητότητα χωρίς επιθυμία(Καβάσιλας ό.π.α.,124.)

Φωτο: Σ. Καλαφάτη

Τι κοινό έχει αυτή η επιθυμητότητα με αυτό που ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής ονομάζει «έφεσιν της πλήρους οντότητας», ήτοι επιθυμία ενός μυστηριώδους πράγματος; Τι είναι αυτή η πληρότητα; Είναι η εσωτερίκευση του άλλου μέσα μου, η περιχώρησις, η ανάγκη να αγαπώ, είναι η αγάπη ως κάτι απόλυτο. «Πρέπει να αρχίσει κανείς να αγαπά για να μην αρρωστήσει», θα πει ο Freud (π.Θερμός 2006,231). Αλλά και ο Lacan τονίζει ότι ο άνθρωπος είναι ένα ον που ζητάει αγάπη (π.Λουδοβίκος 2003,31). Ο ίδιος ισχυρίζεται ότι ο ψυχαναλυτής πρέπει να κρατήσει «αινιγματική» την επιθυμία του, για να βοηθήσει τον έχοντα ανάγκη στήριξης. Αυτή η αγάπη οδηγεί στην πληρότητα. Αυτήν επιθυμεί ο άνθρωπος.

Με αυτά θα θέματα έχει ασχοληθεί και ο Bollnow.Εδώ θα μας έβγαζε εκτός

τροχιάς να αναφερθούμε διεξοδικότερα στο θέμα της επιθυμίας, όπως αυτό μάλιστα αποδόθηκε με τον επιγραμματικό τρόπο «Οι επιθυμίες είναι φόβοι», ανατρέχοντας στον Σπινόζα, ή στην ψυχιατρική του Hofmannsthal, ότι οι επιθυμίες είναι καλυμμένοι φόβοι και ότι ο άνθρωπος βρίσκει καταφύγιο σε αυτές, όταν φοβάται (Bollnow ό.π.α., 100). Σε μια ωστόσο ποιητική του εκδοχή αυτός ο φόβος βρίσκει εξιλέωση στο κάλλος: «φοβηθείτε αν θέλετε να ξυπνηθεί του ωραίου» το ένστικτο (Ελύτης). Ωστόσο αξίζει να τονισθεί ότι ο Bollnow έχει μιλήσει για «εμπιστοσύνη χωρίς αντικείμενο», που πηγάζει -αλλού έχει τονίσει το αυτό για την αισιοδοξία-, από ένα βαθύτατο αίσθημα εσσιότητας που υπάρχει στον πυρήνα της ανθρωπίνης ύπαρξης (ό.π.α., 24). Τόσο όμως αυτή η εμπιστοσύνη χωρίς αντικείμενο, όπως και η πίστη στο Είναι, καταχωρούνται εδώ σε έναν ανθρωπολογικό τόπο, που βρίσκεται πριν από την αντίληψη που έχουμε περί θρησκευτικής πίστης. (ό.π.α., 25).

Επανερχόμαστε στον π.Λουδοβίκο. Η επιθυμία φθάνει κάποτε σε ένα όριο, όπου *επιθυμίες χωρίς αντικείμενο* (π.Λουδοβίκος ό.π.α., 32). Φθάνεις σε καθαρή επιθυμητότητα, ενώ έχει προηγηθεί επιθυμία άπειρη και ατέρμονη. Αυτή την λακανική-ψυχαναλυτική επιθυμητότητα την απέδωσε η πατερική σοφία του αγίου Μαξίμου με τον όρο «θέλημα φυσικόν», που σημαίνει, κατά τον π.Λουδοβίκο, *καημός*. Αυτός συνιστά κέντρο και ουσία του ανθρώπου (ό.π.α., 33). Θέλημα σημαίνει μια δύναμη που ζητάει την πληρότητα της κατά φύσιν υπέρξεως, δύναμη συνεκτική των προσόντων της φύσης. Εφόσον αποκτηθεί σε μια μελλοντική στιγμή αυτή η πληρότητα, κάτι που σφόδρα θα ήθελε η λογική ύπαρξη, τότε αυτή ζει και κινείται ως σύνολη ψυχοσωματική οντότητα. Είναι ένας καημός χωρίς όνομα, αλλά βαθύς και αγιάτρευτος. Είναι η επιθυμία του ανθρώπου να γίνει το όλον. Να είναι ένας, αλλά όχι μόνος, όπως συμβαίνει με την ομοουσιότητα. Να έχει εντός του «την ομοούσια σταυρική περιχώρηση του κτιστού των συνανθρώπων μου» (π.Λουδοβίκος 2006, 49). Πρόκειται για άρνηση της «βούλησης για δύναμη» στο δρόμο του Ομοουσίου. Σε εναντία περίπτωση επέρχεται έκπτωση της αλήθειας σε De Sade και υπεράνθρωπο (ό.π.α., 115). Πρόκειται για μια ευλογημένη «μωρία», που σε κάνει να *πάσχεις για να σώσεις τον άλλον* (Κορναράκης 2007, 786).

Η επιθυμία αυτού του είδους, ήτοι η χωρίς αντικείμενο, είναι «*σώφρων μανία*» (άγιος Μάξιμος, ό.π.α. 198). Είναι, επίσης η επιθυμία του όλου, η οποία στον άγιο Γρηγόριο Παλαμά είναι η επιθυμία του Θεού, αλλά και κάθε ανθρώπου (ό.π.α., 35). Η κοινωνία μαζί του, μακράν από του να υπαγορεύεται από την καντιανή *κατηγορική προσταγή*, ήτοι η κοινωνία με τα άκτιστα θελήματά του και με το πρόσωπό του, με φέρνει ενώπιον του μακαρίου κάλλους. Η έλλειψη της επιθυμίας του Θεού και του άλλου με οδηγεί σε κόλαση. Ο ησυχαστής δεν απολαμβάνει τη Χάρη ξέγνοιαστος για τον άλλο που υποφέρει (δες: ό.π.α., 128). Όχι μόνο δεν κλείνεται στον εαυτό του

και δεν καταστρέφει το εγώ του, αλλά γίνεται όλος πυρύκαυστος από *επιθυμία χωρίς αντικείμενο*. Έχει προηγηθεί η εξόντωση της φιλαυτίας με την υπακοή, ήτοι έχει γίνει η «*διαπαιδαγώγηση της γνωμικής χρήσης του φυσικού θελήματος*», έχει γίνει η χρήση του *κατά Θεόν*(ό.π.α.,134 κ.εξ), ο πόθος της ανάλωσης για τους άλλους. Εν τέλει, μέσα από αυτή την επιθυμητότητα επέρχεται η οντολογική συναγωγή, η «*ενδιάσφιγξις*» των όντων(ό.π.α.,185).

Αυτή είναι η ανώνυμη επιθυμία του άλλου που χαρακτηρίζει έναν άγιο, μέσα στον οποίο βρίσκουν τόπο όλοι, έχει όλο το Είναι μέσα του, που σημαίνει είναι αθάνατος(ό.π.α., 42). Εξ αυτού του τρόπου ύπαρξής του *εν κοινωνία* με το Θεό είναι δεκτικός του θείου ακτίστου-μακαρίου κάλλους, της θείας ομορφιάς, των χαρισμάτων του Πνεύματος, που συνιστά το τελικό «φυσικό» περιέχον του ανθρώπου, ασθενούς ή υγιούς (ό.π.α.,100). Γι' αυτό και κάθε άνθρωπος είναι οιονεί φορέας του θείου ακτίστου-μακαρίου κάλλους. Αυτό το κάλλος είναι το δώρημα της *μεθέξεως* του Ακτίστου, στο οποίο ενδημεί και το κάλλος της πτωχείας. Ο ησυχαστής αποκτά λόγω αυτής της επιθυμητότητας εμπειρία ενός άλλου κόσμου, εμπειρία του *θανάτου του θανάτου* και μια άσπιλης Εκκλησίας(π.Καρδαμάκης 2001,156). Εκείνης το άκτιστο-μακάριο-αθάνατο κάλλος δεν είναι ούτε φυσικό, ούτε τεχνικό. Βρύει αίνιγμα και φως, το έχει επώασει η Χάρη, είναι πρωτόνοιο και σε εγκεντρίζει στα έσχατα.

Το *στιβαρό* «υποκείμενο» του ησυχαστή είναι φορέας επιθυμητότητας χωρίς επιθυμία, είναι άκτιστο *κατά Χάρι*, δεν αναζητά ψυχολογικά και συναισθηματικά στηρίγματα, έχει λουσθεί μέσα στο άκτιστο κάλλος που εκπέμπει το αναστημένο σώμα του Χριστού, αφού «...όσο κανείς κατακτά την αγιότητα, τόσο και μειώνεται η ισχύς των ψυχολογικών νόμων επάνω του», λέγει ο π.Θερμός(π.Θερμός 2006,39). Αυτό το υποκείμενο είναι καλό-γερος, με όλο το νόημα που κομίζει η έννοια, ζει ως *αγνωών και ιδιώτης*, *πάσχει τα θεία* (π.Καρδαμάκης χ.χ.11).

<http://bitly.com/1y7rHrT>